

Een ballade of een encyclopedie?

De Standaard, 28 Apr. 2006, Page 44

Vandaag wordt de VSB Poëzieprijs uitgereikt. Het is de belangrijkste dichtersprijs in het Nederlandse taalgebied. Onder de vijf genomineerden zijn twee Vlaamse dichters. De concurrentie is echter groot. Bart Van der Straeten

DAT twee van de vijf genomineerden voor de VSB Poëzieprijs Vlamingen zijn, is opvallend; de VSB-prijs heeft de Vlaamse poëzie totnogtoe redelijk stiefmoederlijk behandeld. Een opsteker dus, al is de kans klein dat een Vlaming de prijs mee naar huis mag nemen. Twee Nederlandse bundels torenen boven de rest van de selectie uit.

De bundel van Esther Jansma (1958) hoeven de Vlamingen niet te vrezen. Het gaat om klassieke, goed gemaakte gedichten over het verleden en het nu, over verliezen en bewaren. Maar Alles is nieuw maakt geen wereldschokkende indruk.

Verrassender is de poëzie van de Vlaming Peter Ghysaert (1966). Kleine lichamen bevat drie afdelingen. De laatste twee bevatten prozagedichten, een genre dat in de Nederlandse literatuur maar zelden beoefend wordt. In zijn beste gedichten portretteert Ghysaert de mens in een kosmisch verband van kleuren, woorden, zintuiglijke indrukken en gewaarwordingen. Het licht speelt daar een hoofdrol in:

De zon maakt met haar fijnste diamantboor
kraters in het zwakke ijs.
De sneeuw smelt weg op het gazon
tot vingers - dun, spierwit -
die ook hun laatste greep verliezen.
Het dooit of het nooit anders heeft gedaan;
het smelt alsof de aarde en haar steden
ijs zijn dat nog weg moet
om dit licht, dit licht
niet in de weg te staan .

Als geheel overtuigt Kleine lichamen niet helemaal: de opeenstapeling van beelden is fascinerend, maar wordt niet genoeg in de hand gehouden. Deze poëzie zou scherper en overtuigender geweest zijn als ze strakker was gecomponeerd.

Net op dat punt is die andere genomineerde Vlaming, Roland Jooris (1936), onverbeterlijk. Met een enkele potloodtrek schetst hij de contouren van het weinige waarover te spreken valt. Jooris is genomineerd met Als het dichtklapt . Het is ontstellend hoe dicht hij daarin bij het absolute niets komt, het totale nulpunt dat met woorden bereikt kan worden. De kunstenaar moet, in Jooris' visie, de leegte op een zo minimaal mogelijke manier vormgeven:

Onuitgesproken in een klomp
hebben vingers de aarde
gemompeld
We hebben het ongrijpbare
steeds vaster binnenwaarts
geduwd
Het valt te raden hoe
in gebaldheid huilen schuilt
alsof het schoonheid is

In principe zou Als het dichtklapt een terechte VSB-winnaar kunnen zijn. Toch zou het verrassen mocht de jury juist deze bundel van Jooris bekronen. In wezen verschilt hij niet van Jooris' eerdere bundels, die dezelfde thematiek in dezelfde uitgepuurde stijl weergaven.

BOVENDIEN heeft Jooris te kampen met twee heel sterke concurrenten. Ballade van de winstwaarschuwing van Martin Reints (1950) heeft alvast de mooiste titel van de genomineerde bundels. De poëzie van Martin Reints is heel toegankelijk en anekdotisch van aard.

Ze becommentarieert dertel de werkelijkheid van alledag en legt onvermoede verbanden tussen de wereld in het hoofd van de spreker en de wereld daarbuiten: „ik lig met mijn hoofd op mijn arm voor het toetsenbord: / de deadlines naderen, de deadlines komen voorbij // terwijl er - zoals dat aanvoelt - een weiland in mijn hoofd is / en een rij koeien die daar voortschrijdt". Reints' poëzie is een pleidooi voor verstrooidheid. Er is in zijn gedichten, zoals in de werkelijkheid, altijd wel iets waar je aan kunt blijven vasthaken, iets dat je naar andere oorden voert.

Ergens in zijn bundel omschrijft Reints wat hij doet in zijn gedichten: „de gedachten de loop laten / en luisteren, en praten". Hij doet dat op zo'n rake manier dat je als lezer niet anders kunt dan meegaan in zijn concentratieverlies. Je bekijkt de werkelijkheid prompt met andere, opener ogen na het lezen van Reints' poëzie. Een dichter die dat bewerkstelligt, verdient de VSB-prijs.

Maar dat laatste geldt ook, indien niet a fortiori, voor De encyclopedie van de grote woorden van Mark Boog (1970). De bundel heeft de vorm van een naslagwerk en bevat 64 lemmata over grote begrippen in het leven, van „Afgunst" tot „Zuiverheid". Elk gedicht is een verhandeling. Boog onderwerpt de illusies die een mens kan hebben aan een nauwgezet onderzoek. Hij doet dat kernachtig, helder en genadeloos, maar tegelijk niet zonder mededogen. Hij confronteert ons met onze onmacht en onze wreedheid; hij houdt ons een ontluisterende spiegel voor waarin we onze kwetsbare kant gereflecteerd zien, zoals in „Verlangen":

Nu, de vleespotten tot de bodem leeggegeten,
is er niets meer. Hier heb ik naar verlangd:
het einde van verlangen.
Kijk rond, denk aan vroeger,
de vlakten van de jeugd, schud wijs het hoofd.
Het uitzicht, dat in kleur nog, dat nog zinderde,
veraf vermoedens: schapenwolken, sluiers.
Laat de ouderdom ons overvallen, laat ons niets
te wensen over dan het samenzijn dat we nog hebben.

De jury zal moeten kiezen tussen twee Nederlandse bundels, tussen een ballade en een encyclopedie. Geeft ze de voorkeur aan toegankelijke en sprankelende poëzie, dan moet ze Martin Reints bekronen. Benadrukt ze eigenzinnigheid, diepgang en ontregeling, dan mag de VSB Poëzieprijs 2006 naar niemand anders dan Mark Boog gaan.